

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. д-р **ЕВГЕНИЯ ИВАНОВА КАЛИНОВА**,
Софийски университет „Св. Климент Охридски“,
Исторически факултет, Катедра „История на България“,

за научните трудове на доцент д-р **КОСТАДИН ИВАНОВ ГРОЗЕВ**,

участник в конкурс за академичната длъжност „професор“

по 2. 2. История и археология (съвременна история),

обявен от Софийския университет „Св. Климент Охридски“

в „Държавен вестник“, № 81, 14 октомври 2016 г.

Информация за конкурса:

Конкурсът за академичната длъжност „професор“ е обявен от Катедра „Нова и съвременна история“ към Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Спазени са предвидените законови срокове и процедурни изисквания. Единствен участник в конкурса е доц. д-р Костадин Иванов Грозев.

Кратка информация за кандидата:

Костадин Иванов Грозев е възпитаник на престижната Английска езикова гимназия в Пловдив. Завършва Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1985 г. като магистър по история с втора специалност „Английски език“. Докторската си дисертация на тема „Демократическата партия и движението за реформи в политическата система на САЩ (1969–1972)“ К. Грозев защитава през 1990 г. От същата година започва да преподава съвременна световна история като асистент в Катедрата по нова и съвременна история на Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, където се хабилитира през 2007 г. с монографията „Белият дом и Студената война. Избори и дипломация 1948–1964 г.“.

Изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност:

Според чл. 29 на Закона за развитие на академичния състав кандидатите за заемане на академичната длъжност „професор“ трябва да отговарят на определени условия. Доц. К. Грозев напълно изпълнява тези условия: има образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност, по която е обявен конкурсът; заема академичната длъжност

„доцент“ от 2007 г., т.е. повече от необходимите пет години; участва в конкурса със самостоятелен публикуван труд - „The Cold War and its Bulgarian Dimensions in Several Case Studies“, който не повтаря темата на докторската дисертация и на хабилитационния му труд за заемане на академичната длъжност „доцент“ и съответства на предмета и обхвата на обявения конкурс. В допълнение кандидатът представя още три монографии в съавторство и 16 научни статии и студии (от тях шест в съавторство, за което има приложени документи). Видно е, че научната и преподавателската дейност на К. Грозев е концентрирана върху проблемите на съвременната обща история, което отговаря на профила на обявения конкурс. Документацията, представена от кандидата, дава нужната информация, но би могло да се помисли за нейното по-изрядно оформяне. Проблем при рецензирането създават многобройните разделителни протоколи, които посочват приноса на авторите в проценти, без да е ясно кои части са дело на К. Грозев. Когато става дума за съставителство на документални и научни сборници този проблем би могъл да се подмине, но при монографии и статии подобно процентно разделяне не позволява да се оцени конкретният принос на кандидата.

Оценка на учебно-преподавателската дейност на кандидата:

От 1990 г. до момента преподавателската кариера на доц. К. Грозев се развива в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ в катедрата по Нова и съвременна история. Той чете основни и специализиращи курсове в повечето бакалавърски специалности във факултета, които впечатляват със своята многобройност и широкообхватност. Основните курсове са насочени към съвременната история на света и в частност на Европа и към историята на международните отношения, а спецкурсoвете, които е разработил („Съвременна дипломация: теория и практика“, „Диктатура и демокрация: пропаганда и власт“, „Балканите в глобалната конфронтация Изток–Запад в годините на Студената война“), са важен елемент от обучението на младите специалисти по съвременна история. Още по-разнострани са спецкурсoвете, които доц. Грозев е подготвил съобразно спецификите на магистърските програми, в които преподава в Историческия факултет, Факултета по журналистика и ФКНФ (сред тях: „Международни отношения в геополитиката на XXI в.“, „САЩ и конфликта в Индокитай (1945–1985)“, „Многопластова дипломация в геополитиката на XXI в.“, „САЩ и културната дипломация на ЕС“, „Международна и регионална сигурност“, „Американска журналистика“, „Наследството на Студената война и проблемите на трансатлантическата сигурност“, „Съвременната дипломация: теория и практика“). Доц. Грозев чете задължителен и избираем лекционен курс и в бакалавърската програма „Международни отношения“ в Юридическия факултет. Той е сред ключовите преподаватели в международната бакалавърска програма „European Integration and European Union“ на СУ „Св. Климент Охридски“, където чете лекционните курсове „History of International Relations“, „History of Europe“, „U.S. Foreign Policy and the European Union“. Тези лекционни курсове отразяват основните научни занимания на К. Грозев, широтата на неговите интереси, както и отличната му професионална и езикова подготовка. Те му позволяват да реализира своя преподавателски потенциал и извън страната – той е специализирал и изнасял лекции в

редица престижни университети (Харвард, Оксфорд, Уезлиън унивърсити, Мидълтаун, Кънектикът, Университетите на Хъл (Великобритания), Талин (Естония), Будапеща (Унгария), Тексас в Остин (САЩ). Впечатляващата преподавателска активност и ангажираност на доц. Грозев са отлична атестация за неговата компетентност и напълно съответстват на спецификата на обявения конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ по съвременна история.

Мнение за представените научни трудове на кандидата:

В обявения конкурс К. Грозев се представя с научна продукция, която е по тематиката на обявения конкурс. Спазено е законовото изискване за публикуван хабилитационен труд („The Cold War and its Bulgarian Dimensions in Several Case Studies“), различен от дисертационния. Книгите, статиите и студиите на кандидата се разполагат в няколко тематични кръга. Първият е свързан с интереса и изследванията на К. Грозев по проблемите на Студената война и нейните измерения в Европа и света. Вторият кръг е свързан донякъде с първия, но акцентира основно върху САЩ, като кандидатът е сред водещите специалисти у нас по проблемите на вътрешната и външната политика на тази държава. В отделна група могат да се обособят публикациите на К. Грозев, свързани с едно от модерните и перспективни направления в съвременната историография, а именно – изследването на публичната памет за събития, личности и процеси.

В рамките на настоящото становище и поради това, че моите научни занимания са в сферата на съвременната българска история, ще акцентирам по-подробно на онези публикации на кандидата, които имат и български измерения. Наличието на тази връзка е естествено, доколкото К. Грозев разглежда проекциите на Студената война и политиката на САЩ (заемащи централно място в изследователската и преподавателската му работа) през призмата и на родната история. Тази „симбиоза“ намирам за плодотворна както от научна гледна точка, доколкото България е част от Източния блок и така участва в глобалното противопоставяне, така и с оглед на преподаването, което трябва да създаде умения у студентите за ситуиране на българската история в по-широките граници на европейската и световната. Отличен пример в това отношение е основният труд на К. Грозев, с който той участва в конкурса за професор - „The Cold War and its Bulgarian Dimensions in Several Case Studies“. Той не е монографичен в строгия смисъл на думата, а представлява лекционен курс (по определението на автора му). Този негов профил се определя от факта, че К. Грозев е фокусирал курса не към бакалаврите, за които би бил нужен общият поглед върху възникването и основните характеристики на Студената война, а към магистрите, които трябва да надграждат познанията си. Затова намирам за адекватен избора на автора да структурира книгата около няколко казуса (case studies - подход, привличащ все повече изследователи). Оттук и втората характеристика на курса лекции – неговата интердисциплинарност. Едва ли някой, занимаващ се професионално със съвременна история, би оспорил отправната точка на автора, че именно

интердисциплинарният подход е ключът към разбирането и осмислянето на многоаспектно явление, каквото е Студената война.

В първата глава – „Researching and Teaching the Cold War in the Bulgarian Context“, К. Грозев представя историографски и извороведски аспекти на изследването и преподаването на съвременна история в България (до 1989 и след това - до 2007 г.), което не е първият опит за подобно осмисляне (вж. напр. Баева, И., Е. Калинова. Социализмът в огледалото на прехода. С., „Изток-Запад“, 2011; Историческата наука в България – състояние и перспективи. С., 2006), но е отправна точка за по-нататъшното академично разработване на темата за Студената война и за обучението на студентите, а фактът, че е на английски език, го прави много важно за представяне в чужбина на състоянието на родната историческа наука. Подходяща илюстрация за търсенето на нови ракурси към изследваното явление е включената в първата глава статия за използването на спорта като идеологически инструмент на режима в социалистическа България, базирана на документи, открити в архива на Комисията по досиетата от група студенти под ръководството на К. Грозев.

Втората глава – „The Cold War: Some Personal Life-stories at the Time of Turbulent Changes“, е доказателство за трайния интерес на К. Грозев към историите на отделни личности, които събират като във фокус основните тенденции на „голямата история“. Този интерес дава отличен резултат още през 2008 г., когато К. Грозев публикува в съавторство с Й. Баев монография, посветена на Георги Андрейчин, а в настоящата книга е включена статия (в две части) за него с нови факти и хипотези, вкл. във връзка с подписването на мирния договор, отношенията с Гърция и ситуацията там в края на 40-те години и ключовия момент на преход към сталинския модел на социализма в България 1948-1950 г. с развихрилата се шпиономания, която ще отнесе и самия Андрейчин. Втората глава включва и две статии, посветени на други личности, чиито биографии са реконструирани на базата на първокласен изворов материал от станалите достъпни сравнително скоро архиви на Държавна сигурност - протестантските пастори Васил Зяпков и Ламбри Мишков (двама от 15-те пастори в „шпионския“ процес срещу тях 1949 г.) и ген. Владимир Стойчев (дългогодишен председател на БОК, толериран от властта, но и дълго следен от ДС като „френски шпионин“). Чрез тях авторът успява да добави нови щрихи към историята на Студената война и проекциите ѝ в страната в края на 40-те и през 80-те години („войната“ на олимпиадите). Така микро- и макро- история се допълват и дават добър ориентир на студентите за вникване в историческите процеси.

Третата глава – „Bulgarian State Security and the Cold War Momentum“, е плод най-вече на сериозната работа на К. Грозев в архивите на Държавна сигурност, откъдето идват и идеите да се направи връзка между дейността на разузнавателните служби и изселването на евреите от България в края на 40-те години, като акцентът е върху създаването на близоизточното направление в дейността на българското разузнаване (до Суецката криза 1956 г.). Пак на такава изворова база са проследени контраразузнавателните операции срещу американските и британските дипломати в София от 1945 до 1989 г., като изследването, както и други в книгата, е проведено по проект с чуждестранни историци

(други са с групи студенти). Струва ми се, че в тези случаи авторът би могъл да спести част от организационните аспекти на проектите, тъй като в тези моменти статиите звучат по-скоро като отчети. Позитивна оценка заслужава проучването, представено в статията, посветена на много динамичното десетилетие от началото на 60-те до средата на 70-те години на XX век, когато разведряването в международните отношения достига върха си. То представя отделни моменти от отношенията на България с ФРГ, Турция и САЩ, както и работата на българската дипломация по проблемите на общоевропейската сигурност, станала възможна в рамките на Хелзинкския процес. Статията е написана на основата на документи от ЦДА и АМВнР, но българската историография вече е натрупала немалко заглавия на статии и дори монографии, засягащи различни аспекти на отношенията на България със западноевропейските страни, САЩ, Турция и Гърция, които К. Грозев би могъл да включи поне под формата на историографски обзор, особено като се има предвид, че книгата е предназначена и за студенти. Последната статия проследява отношението на българските власти към дейността на профсъюза „Солидарност“ в Полша и образът на Полша в България 1980-1981 г. през призмата на документи от външното разузнаване. Обърнато е внимание на официалните и неофициалните канали на информация, които формират представата на българското общество за полската криза. Бих препоръчала от тази статия да отпаднат онези части, които напомнят, че е писана по повод на конференция (р. 179), да се прецизира твърдението за разглежданото от БКП предложение за „присъединяването на България към Съветския съюз като 16-та република“ (р. 180). И тук, както и в предходната статия, не са привлечени сериозни изследвания на български автори по темата, вкл. и монографии (И. Баева, Вл. Мигев).

Като цяло, книгата на К. Грозев може да се оцени като успешен опит да се открият локалните измерения на Студената война, чрез въвеждане на нови архивни източници и включване на нови изследователски проблеми от общата и българската история. Издаването ѝ на английски език е съвсем оправдано както заради разширяващото обхвата си обучение на чуждестранни студенти в Софийския университет, така и поради възможността за представяне на постиженията на родната историография в чужбина. От тази гледна точка висока оценка заслужава и друга книга на английски език и в on-line вариант от 2014 г., на която К. Грозев е съавтор заедно с Й. Баев – „An Odyssey Across Two Worlds. George the Bulgarian and Soviet-American Relations During the First Half of the 20th century“ (323 p.). Тя е преработен и допълнен вариант на излязлата през 2008 г. книга на двамата автори – „Одисея в два свята. Българинът Джордж и съветско-американските отношения през първата половина на XX век“ (С., 2008, 383 с.), която също е представена от К. Грозев за участие в конкурса за професор. Впечатляваща е както съдбата на Г. Андрейчин, на когото са посветени книгите и която е свързана с еволюцията на отношенията между СССР и САЩ и проекцията им върху България до началото на 50-те години на XX век, така и изворовата база, върху която е изградено изследването. В нея присъстват български, руски, американски и британски архивни колекции, близо 200 научни изследвания и мемоари и голям брой американски вестници и списания. За съжаление, представеният разделителен протокол не позволява да се определи кои части

от двете книги са дело на К. Грозев и това прави невъзможна конкретната оценка с оглед на конкурса.

К. Грозев представя за участие в конкурса за професор още една книга - „Малката Русия“ на жълтите павета“ (С., 2016, 246 с.), в която е съавтор с Р. Михнева и Г. Рупчева. В книгата и в разделителния протокол отново липсва информация за конкретния принос на кандидата, но в представените от него резюмета на публикациите е уточнено, че той е автор на първа глава „Руснаците по Via Militaris – пъзелът на паметта“ (с. 15-63) и на четвърта глава „Всички пътища водят към... университета“ (с. 133-167). Тази книга маркира новата изследователска област, която привлича интереса на К. Грозев – „публичната история“, към чието пропагандиране той е съпричастен и по линия на отделни научни проекти. И в тази книга той е останал верен на подхода си да свързва българската история с процеси и личности от световната (в случая – от руската история). Подходът с основание може да се определи като новаторски – София от междувоенния период се представя както с факти и личности, така и с определени места, свързани с тях, като водещ е разказът за руската емиграция след революциите и нейното включване в живота на българската столица. Богато документиран (за съжаление, без научен апарат!), с илюстрации и графично изведени акценти, текстът е написан живо и увлекателно и е несъмнен принос към изучаването на градския живот и присъствието на руските емигранти в него, а оттам – и връзките с Русия.

Освен с посочените книги, К. Грозев представя за участие в конкурса и 16 статии и студии, от които девет са свързани с различни аспекти на българската история в контекста на европейската. Повече или по-малко, те са обобщени в представения по-горе курс лекции и в рамките на становището е излишно да се рецензират отделно.

Цялостното ми впечатление от научните изследвания на К. Грозев, представени за участие в конкурса, е, че те са професионални, обективни и обхващащи значим кръг научни проблеми.

Значимост на приносите за науката и практиката:

Научният и практическят опит на К. Грозев, натрупан в страната и в чужбина по линията на участие в многобройни научни проекти с университети и изследователски центрове, се отразява в резултатите от работата му по съставяне и редактиране на редица сборници от научни прояви (№ 5, 6, 7, 12, 17, 18 от списъка с публикациите). Много висока оценка заслужава дейността на кандидата по издирване и популяризиране на архивите, намиращи се в разпореждане на Комисията по досиетата. По тази линия той е един от най-активните популяризатори на този род документи като съставител и автор на

предговорите (сам или в съавторство) на осем сборника, издадени от Комисията по досиетата (№ 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16). През 2012 г. К. Грозев участва в колектив за разработване на учебен комплект за 10. клас по световна история и цивилизация от края на Първата световна война до наши дни (№ 35, 36, 37).

Смятам, че академичното израстване предполага активна позиция в живота на академичната общност и затова бих искала да подчертая значимото като брой и обхват участие на кандидатата в научни проекти, сред които: Университетски комплекс по хуманитаристика „Алма Матер“, проект за създаване на дигитален център към ИФ на СУ, проект „Collegium Historicum“, проект за дигитални ресурси за проучване, опазване и популяризиране на българското културно-историческо наследство, Институт за докторанти и постдокторанти „Диалог Европа“ и др.

Разпознаваемостта на К. Грозев сред научната общност несъмнено е достатъчно висока, след като цитиранията на неговите научни трудове са близо 50 в страната и чужбина. Той има достатъчно опит и в ръководството на дипломанти и докторанти, което е важен атестат за преподавателската му работа.

Заклучение

В заключение бих искала да подчертая, че публикациите на доц. Костадин Грозев като количество и качество заедно с неговата преподавателска ангажираност ми дават основание убедено да препоръчам да му бъде присъдена академичната длъжност „професор“ по професионално направление 2. 2. История и археология, научна област „Съвременна история“.

14 февруари 2017 г.

(проф. д-р Евгения Калинова)